

LICENTIOUS LANGUAGE IN ROMANIAN TRANSLATIONS OF MARIO VARGAS LLOSA'S PROSE: LA CIUDAD Y LOS PERROS

Ioana Ilisei

PhD student, „Alexandru Ioan Cuza” University of Iași

Abstract: Hispanic-American literature has an impressive social force and is an important milestone. Peruvian Mario Vargas Llosa is one of the most important writers on the South American continent and through his work presents the Latin-American world in its entire splendor. Through the novel The city and the dogs the city of Lima and the entire country of Peru societies are sketched through the perspective of young people at the “Leoncio Prado” Military High School in Lima. In his text the slang, the jargon, the licentious language is outlining the characterization of the characters, but we also find replana elements (Peruvian slang extended in all the layers of the language).

Spanish language in Latin America (the former Spanish Colonial Empire) had a similar evolution to the standard Spanish language in the Iberian Peninsula, but was influenced by the languages of the great Aztec, Maya and Inca Empires, or the languages of slaves brought from Africa. Thus, the Spanish language in Hispanic America developed different meanings for some words, as well as various differences at all levels of the language.

Keywords: argot, The city and the dogs, Latin American literature, jerga, translation

Această lucrare își propune să analizeze elementele de argou, jargon și limbaj licențios din romanul latinoamerican al lui Mario Vargas Llosa, *La ciudad y los perros* și traducerea acestuia în limba română, *Orașul și câinii*¹. Cum sunt puține opere din America Latină care sunt traduse în limba română, a fost destul de dificilă identificarea și alegerea unui autor. Pe de altă parte, nu sunt multe opere literare hispano-americane care să conțină termeni argotici, înjurături, limbaj colocvial, informal etc. Alegerea acestei teme are strânsă legătură cu pasiunea mea pentru limba spaniolă. În perioada studenției prin studiul *en détail* al limbii și culturii spaniole, am devenit interesată de America Latină și de tot ceea ce presupune cultura și civilizația hispanică. Cum sfera de argou și jargon este un aspect care încă nu a fost explorat în literatură sau din perspectivă traductologică, conform cercetărilor făcute și a bibliografiei studiate, am decis să aprofundez aceste aspecte. Ca orice alt element constitutiv al unei opere literare, felul de a bordi al personajelor, inclusiv argoul, jargonul, registrul colocvial sau informal ne apropie de lumea descrisă de autor și, în plus, completează caracterizarea personajelor și definirea personalității lor.

Limba spaniolă din America Latină face trimitere la țările în care aceasta este limbă oficială. Limba spaniolă ocupă locul al doilea în clasamentul mondial cu 442 milioane de vorbitori din 31 de țări, după limba chineză, ce ocupă prima poziție, și urmată de limba engleză². Acest lucru este posibil datorită continentului american, prin cele optsprezece țări au ca limbă oficială spaniola: Mexic, Guatemala, El Salvador, Honduras, Nicaragua, Costa Rica, Panamá, Cuba, Republica Dominicană, Venezuela, Columbia, Ecuador, Peru, Chile, Bolivia, Paraguay, Argentina și Republica Orientală Uruguay. Nouă state o împart cu alte limbi oficiale: Texas, Florida, Puerto Rico, California, Arizona,

¹Mario, Vargas Llosa, *La ciudad y los perros*, octava edición en Biblioteca de Bolsillo, Seix Barral, Barcelona, 1989; Mario, Vargas Llosa, *Orașul și câinii*, traducere din limba spaniolă de Coman Lupu, Humanitas, București, 1992.

²<https://www.ethnologue.com/language/spa>, consultat la 20 mai 2017.

Nuevo México, Nevada, Utah și o parte din Colorado, Wyoming și Kansas. Însă mai este vorbită și în Sahara Occidentală, Guineea Ecuatorială și unele zone din Filipine, având caracter oficial.

Cele prezentate în prezenta lucrare fac parte dintr-o amplă analiză, însă din cauza spațiului restrâns pentru un articol, am optat pentru analiza cuvintelor argotice care numără între paisprezece și nouăsprezece apariții în textul ales. Explicația și sensul din dicționarele spaniole este redată în limba română (trad.n.), iar în glosarul de la sfârșit este redată explicația din limba spaniolă.

Jorge Mario Pedro Vargas Llosa s-a născut la 28 martie 1936 la Arequipa, Perù. Vargas Llosa își cunoaște tatăl la vârsta de 10 ani, asta însemnând o schimbare în educația și formarea adolescentului, care intră la Colegiul Militar „Leoncio Prado” din Lima pentru doi ani. Și-a dat licența în domeniul literelor la Universitatea „San Marcos” din Lima, iar doctoratul în Filozofie și Litere la Universitatea Complutense din Madrid, cu o bursă obținută în 1959. În 1959 a publicat cartea de povestiri *Los jefes*, pentru care a luat Premiul „Leopoldo Alas”. Mario Vargas Llosa a început să fie cunoscut odată cu apariția romanului *La ciudad y los perros (Orașul și câinii)* la editura Seix Barral în 1963. Pentru acest roman a obținut *Premio Biblioteca Breve* în 1962 și *Premio de la Crítica* în 1963, fiind tradus în aproximativ douăzeci de limbi la scurt timp. Trei ani mai târziu, apare cel de-al doilea roman al său, *La casa verde*, pentru care a obținut *Premio de la Crítica* în 1966 și Premiul Internațional de Literatură „Rómulo Gallegos” în 1967. Apoi a mai publicat: *Los cachorros*, în 1967, carte apărută ulterior, în ediție definitivă, alături de *Los jefes* în 1980; romanul *Conversación en la catedral*, în 1969; studiul *García Márquez: historia de un deicidio*, în 1971; romanul *Pantaleón y las visitadoras* în anul 1973; eseul *La orgía perpetua: Flaubert y «Madame Bovary»* din 1975; *¿Quién mató a Palomino Molero?* și *El hablador* în 1986, respectiv 1987; *La fiesta del Chivo (Sărbătoarea Țapului)* în anul 2000, pentru care a obținut Premiul Nobel pentru literatură în 2010. Vargas Llosa a scris romane comice, polițiste, istorice și politice, iar traiectoria lui literară include și eseuri, teatru, critică literară sau articole de ziar. Romane precum *Pantaleón y las visitadoras*, *La ciudad y los perros* și *La fiesta del Chivo* au fost adaptate și ecranizate. Opera marelui scriitor peruan prezintă diverse influențe. De remarcat este influența scriitorului francez Gustav Flaubert în privința modelului literaturii ca vocație, a utilizării naratorului impasibil față de acțiunea narată sau a folosirii unor teme inspirate din realitate, spre exemplu mediocritatea ființei umane, sexul sau violența. Abordarea pluriperspectivismului, a trăsăturilor și temelor formale, a salturilor în timp, a naratorilor multipli în locul celui omniscient, a unor fire narrative paralele își au originea în opera lui William Faulkner. Vargas Llosa este unul din scriitorii care fac parte din mișcarea literară denumită *El Boom Latinoamericano*, care rupe convențiile și pune în prim plan o literatură experimentală (tehnicile revoluționare și experimentale) ce reflectă din punct de vedere social și politic realitatea țărilor din America Latină. Din acest *boom*, apărut în anii 1960–1970, fac parte scriitorii precum Julio Cortázar din Argentina, Carlos Fuentes din Mexic, Gabriel García Márquez din Columbia sau José Donoso din Chile, iar mișcării i s-au mai asociat și Juan Rulfo (Mexic), Augusto Roa Bastos (Paraguay), Manuel Puig și David Viñas (Argentina), Salvador Garmendia și Adriano González León (Venezuela) sau Jorge Amado (Brazilia). Noua concepție a tematicii sociale, influența universală și abordarea contemporană sunt „purificate prin osmoză de modernismul tehnicii stilistice, făcând din romanul hispano-american o atracție narativă la nivel mondial”³.

³ José-Luis Martín, *La narrativa de Vargas Llosa: acercamiento estilístico*, Editorial Gredos, Madrid, 1974, pp. 10–18; Efraín Kristal, *Temptation of the world: the novels of Mario Vargas Llosa*, Vanderbilt University Press, Nashville, 1998, pp.

Mario Vargas Llosa ne prezintă în romanul *Orașul și câinii*, personaje care provin din medii și clase sociale diferite (negri, munteni, fii de oameni bogați etc.) și, mai ales, tineri la vârsta adolescenței când experimentează prietenia, dragostea, când se confruntă cu o multitudine probleme, când au nevoie de intimitate. Acțiunea se desfășoară la Colegiul militar „Leoncio Prado” din Lima, unde elevii trebuiau să vadă viața după sistemul valorilor militare, deși uneori deformate, și unde însuși Vargas Llosa a studiat timp de doi ani. Astfel, orașul latinoamerican devine scenariul dramei dilemelor personale, și anume al justificărilor externe și al motivelor interne ale grupului de cadeți și ofițeri din școala militară în privința denunțării, pedepsirii sau a tăcerii⁴. În nararea amintirilor din liceul militar, Vargas Llosa introduce, fără doar și poate, elemente din *replana* (argou peruan) inevitabile în portretizarea țării natale și a experienței proprii a lumii din Lima, în particular a adolescenților care au ajuns voit sau obligați să urmeze cursurile Liceului militar „Leoncio Prado”. De menționat sunt și argoul juvenil și jargonul militar care se regăsesc în dialogurile liceenilor și în viața din liceul militar. De asemenea, este foarte vizibil și contrastul dintre copilărie și viața din liceu. În acest caz se face remarcat limbajul vulgar al personajului Jaguar din timpul liceului și timiditatea cu care vorbea cu Tere. Acest lucru se observă și la celelalte personaje, cu excepția lui Ricardo Arana, și este o dovadă a contrastului dintre persoanele care ar putea fi cadeții și ceea ce sunt de fapt: violența și mediul opresiv din liceu scoate la iveală răutatea din ei⁵.

În cazul romanului *Orașul și câinii* am identificat unsprezece cuvinte care au unsprezece sau mai multe repetiții pe parcursul textului:

- ◆ de 14 ori apar argotismele *marica*, *maricón*, *puta(o)*;

Marica (*llamándolos niñeras y ~s; ~ a la legua; son ~s; eres un ~; eres un ~; ~ de Fontana; ni siquiera es ~; el ~; Es un ~; Los ~s; ma-ri-qui-ta; que no sean ~s; Son unas ~s; se hacía el ~*) – numindu-i doici și fetițe; Miroase a pederast; îs niște poponari; ești poponar; ești poponar; fătălăul de Fontana; n-ar fi pederast; fătălăul; E un fătălău; Pederăștii; pe-de-rast; să nu devină pederăști; Sînt niște nătăfleți; făcea pe fricosul

În text este folosit ca insultă substantivul tabu vulgar *marica* („homosexual”, peiorativ și vulgar, folosit ca adjectiv în spaniola standard; Gu, limbaj popular, peiorativ). În limbajul informal și în argoul homosexual desemnează „omul efeminat” (care seamănă cu femeile), „bărbatul care nu are curaj”, care este „idiot” sau „homosexual”. Substantivul peiorativ *marica* a fost tradus literal și prin parafrazăre cu substantivul *pederast* (de cinci ori; se mai pot aplica sinonimele vulgare „popo / curist / sugaci” – homosexual), argotismul vulgar *poponar* (de trei ori), substantivul peiorativ *fătălău* (bărbat căruia îi place compania fetelor, băiat timid, cu apucături de fată; folosit de trei ori), diminutivul *fetițe* cu sensul

XI–XV; <http://www.monografias.com/trabajos25/vargas-llosa/vargas-llosa.shtml>, consultat la 02 septembrie 2016; <http://www.lecturalia.com/autor/78/mario-vargas-llosa>, consultat la 02 septembrie 2016; http://www.mundolatino.org/cultura/vargasllosa/vargasllosa_1.html, consultat la 02 septembrie 2016; https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2010/vargas-llosa-bio_sp.html, consultat la 02 septembrie 2016; <https://www.britannica.com/biography/Mario-Vargas-Llosa>, consultat la 02 septembrie 2016; <http://www.mvargasllosa.com/biblio.htm>, consultat la 02 septembrie 2016.

⁴ Carlos Fuentes, *La nueva novela hispanoamericana*, cuarta edición, Editorial Cuadernos de Joaquín Mortiz, México D. F., 1974, p. 36; César Fernández Moreno, *América Latina en su literatura*, séptima edición, Siglo Veintiuno Editores, México D.F., 1980, pp. 227–228.

⁵ Inger Enkvist, *Las técnicas narrativas de Vargas Llosa*, Romanica Gothoburgensia ed. Gunnar von Proschwitz XXXVI, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 1987, p. 59.

de „timid” sau „căruia îi place mai mult compania fetelor” (propunerea mea este „fătălău”), substantivul *nătăfleş* cu sensul de „tont, prost” (se poate substitui cu argotismul „papanache”) și adjectivul *fricos* cu sensul de „laș, fraier” (propun adjectivul peiorativ din argoul lumii interlope „orbeș”)⁶.

Maricón (*que se callen esos ~es; ~es; ~es; ~; cómo se dice ~ en francés; es un ~; el ~; ¡~!; no le pegues, ~; Es un ~; eres lo más ~; ~; baja ~; caras de ~es*) – fă-i pe poponarii ăia să închidă pliscul; Poponarilor; pederăști; poponar; cum se zice «fătălău» în franceză; e-un poponar; pederastul; Pederăști!; Nu-l bate, rebegitul; E un ticălos; ești cea mai mare lichea; Ticălosule; coboară, fricosule; Fețe de fătălăi

Augmentativul substantivului tabu *marica*, argotismul *maricón* a fost tradus literal și prin parafrază cu sinonimele *poponar* (de patru ori) / *pederast* (de trei ori) / *fătălău* (de două ori), precum și cu adjectivul *rebegit* (vlăguit; se poate utiliza „nemernic” sau vulgarismul „sugaci”) și cele depreciative *ticălos* (de două ori), *lichea* (om fără caracter, secătură). Adjectivul *fricos* se poate înlocui cu sinonimele din limbajul familiar ale substantivului „lichea”: „marțafoi” și „lepădătură” cu sensul de „om de nimic, secătură”⁷.

Puto, -a (*papá basta de ~s; la calle de las ~s; Manco Cápac es un ~o; tu ~ita; correr tras las ~s; te regalo a esta ~; irte con las ~s; calla, ~; ~; ~ita; por ser tan ~; era la ~; las ~s; una ~ del Happy Land*) – tată, gata cu tîrfele; strada tîrfelelor; Manco Cápac e un codoș; iubita; după fuste; Îți dăruiesc tîrfă asta; să te duci după tîrfe; Taci, tîrfă!; elipsă; tîrfulicea mea; că ești o tîrfă; era tîrfa; tîrfelelor; o tîrfă din Happy Land

Argotismul *puta* (curvă, prostituată, târfă) este peiorativ, vulgar. Acesta are 14 apariții și a fost tradus literal cu substantivele depreciative și peiorative *târfă* (diminutivul „târfulice”, de zece ori) și *codoș*. Pentru eufemismul *iubită*, substantivul depreciativ *fustă* (sens figurat de „femeie”) și pentru elipsă se pot aplica vulgarismele „curvă”, „parașută”⁸.

- ◆ de 17 ori întâlnim verbul *joder*;

Joder (*en la revista de prendas de mañana estoy ~ido; mejor ~ete; le ~ieron todo; ~e y ~e; la manera de ~; estaba ~e y ~e con el zapato; dale a ~ con el otro zapato; ~se a esa edad; ~ a todo el mundo; te has ~ido; nos ~ieron; lo ~ieron; me han ~ido; si a mí no me ~en; ~ías a toda la sección*) – la inspecția de mîine, sînt un om terminat; mai bine du-te dracului; praful s-a ales de toate; să-l sîcîie; cum să ne nenorocească; îmi molfaie pantoful; s-a mutat la cealaltă gheată (elipsă); s-o mierlești la vîrsta asta; să ia în zeflemea pe oricine; Ai încurcat-o; ne-au prins; l-au prins; m-au dat în gît; sînt lăsat în pace; bagi la apă toată secția

Verbul argotic *joder* înseamnă în primul rând „a face sex”, iar expresia *no joda(s)* înseamnă „a nu deranja”, „a (nu) necăji”, „a (nu) enerva”. În America hispanică are și sensul de „a face glume” sau „a-și bate joc” (Ho, ES, Ni, CR, Cu, Ve, Ec, Bo, Py, Ar; Co, Ch, Ur, limbaj popular; vulgarism), de „a răni” sau „a omorî” (Ho, Ni; vulgarism), de „a face rău” sau „a prejudicia pe cineva” (Ho, ES, Ni, Bo, Ch, Ur; limbaj popular și cult). Verbul vulgar *joder* a fost tradus prin transpoziție, schimb de simbol și

⁶ DALI, p. 255a *marica* și *maricón*; GDEA, p. 1363a *marica* și *maricón*; DRAE, DAMER pentru *marica* și *maricón*, consultate la 14 septembrie 2017; DEX 2009, p. 385a *fătălău* și 694b *nătăfleş*; DALR 2007, p. 179a *orbeș*, 194a *poponar*, 252a *turcalete* și 288 *homosexual*; DLRLC, p. 373a *pederast*; DP, p. 79 *papanache* și 86 *poponar*.

⁷ Vezi nota 6; DSLR, p. 635 *lichea*; DEX 2009, p. 415a *fricos*, 589b *lichea* și 926b *rebegit*.

⁸ GDEA, p. 1698c *puta* și 1699a *puto, -ta*; DRAE, consultat la 25 februarie 2018; DALI, p. 343b; DAELP, p. 131b; DLR 1939, p. 312b *codoș*; DEX 2009, p. 202b *codoș*, 422a *fustă*.

filtrare culturală cu vulgarismul *terminat* cu sensul de „distrus, fără scăpare”, imprecizia depreciativă *du-te dracului* pentru a exprima enervarea, expresia *a se alege praful* (a fi nimic, distrus), verbul *a sâcâi* cu sensul de „a deranja” (poate fi înlocuit cu expresia argotică „a freca la icre”), verbul *a nenoroci* cu sensul de „a pricinui un mare rău, un mare necaz” (propun verbul argotic „a fute”). Verbul *a molfâi* se poate substitui cu argotismul „a freca la melodie” pentru a reda mai bine sensul din text (la înregistrarea șapte și opt). S-au mai aplicat: verbul argotic *a o mierli* (a muri), expresia *a lua în zeflema* cu sensul de „a batjocori” (se poate folosi verbul argotic „a miștocări”), sintagma *a o încurca* cu sensul de „a păți ceva”, a fi într-o situație neplăcută (propun verbul argotic „a o beli” pentru a reda mai bine sensul), verbul *a prinde* se poate substitui cu argotismul „a se arde” sau „a se căptuși” cu sensul de „a avea necazuri”. Pentru expresia argotică *a da în gît* și expresia *a fi lăsat în pace* propunerea mea este „a freca la icre / cap”. La ultima apariție s-a aplicat expresia familiară *a băga pe cineva la apă* cu sensul de „a face un mare neajuns cuiva”⁹.

- ◆ de 18 ori este repetat substantivul *cachaco*;

Cachaco / *chancha* (*me diría ~ de porquería; al ~; El ~; el ~ se reía como una chancha; al ~; Un ~; el ~ dudó; el ~ le contestó; un ~; los ~s; los ~s; vino el ~; le decían al ~; El ~; el ~ me dijo; le ordenó al ~; El ~ me llevó a un patio; los otros ~s*) – m-ar face albie de porci; spre gabor; curcanul; curcanul rîdea ca un porc; curcanului; Un curcan; sticletele a cam șovăit; curcanul i-a zis; un gabor; curcanii; curcanii; a venit curcanul; îi spuneau curcanului; Curcanul; curcanul mi-a zis; i-a ordonat omului (elipsă); Curcanul m-a dus în curte; ceilalți sticleți

Substantivul masculin *cachaco* (*tombo* – „polițist de tranzit sau de cartier”) este un peruanism peiorativ care se referă la „membrii corpului de poliție”. Prin traducere literală s-au folosit argotismele care denumesc polițistul: *curcan* (de douăsprezece ori), *gabor* (argoul lumii interlope; de două ori) și *sticlete* (sergent de stradă, funcționar al poliției; aplicat de două ori). Prin transpoziție și parafrazăre s-a folosit expresia argotică *a face albie de porci* (a certa, a înjura, a ocări), la prima înregistrare. La antepenultima apariție, unde nu a fost tradus, se poate aplica argotismul „copoi”. Pentru a evita repetiția se pot folosi și sinonimele argotice „nănaș” sau „erete”. Substantivul *chancha* este un americanism peiorativ care se referă la „o persoana murdară, jengoasă” (Ni, CR, Pa, Ve, Ec, Pe, Bo, Ar, Ur, limbaj popular și cult) sau „cu maniere grosolane, fără bun simț” (Ho, ES, CR, Ec, Ch, limba populară și cultă) și a fost tradus literal cu epitetul vulgar *porc* (cu sensul de „obraznic, nerușinat, ticălos”) ¹⁰.

- ◆ de 18 ori se repetă expresia *maldita sea* și de 19 ori apare substantivul *maldito(a)*;

Maldito, -a (*no duerme nunca la ~; ~ sea; ~ sea; bajen las candelas, ~ sea; decía el muy ~; decía el muy ~; el muy ~; dijo el muy ~; ~ sea; dijo el muy ~; ese ~; las ~s luces; ~ sea si alguien abría paso; no metas los dientes, ~; tus ~s dientes; ~ sea Jaguar; ~s desconsiderados; a su espalda, ~s; ~ sea su alma; ~ sea –repuso Alberto; no sé cuántas ~as semanas; Para qué ~ sea; Por este ~ colegio; ~ sea; la ~; Y ~s las ganas que tengo; ~ sea, llame al médico; la ~ Malpapeada; usted es muy ~; Una barbaridad de ~; ~ sea; ~ sea; de dónde ~ sea; no se*

⁹ EDI, p. 2457a *joder*; DRAE, DAMER pentru *joder*, consultate la 14 septembrie 2017; GDEA, p. 1272a *joder*; DSR, p. 525a; DALR 2007, p. 111b *a freca la melodie*, 166a *mierli*, 167b *miștocări*, 247a *a trage în piept / pe sfoară*, 277 *a avea necazuri*, 282 *a denunța*; DEX 2009, p. 53a *apă*, 707a *nenoroci*, 859a *praf*, 1222b *zeflema*.

¹⁰ DJP, p. 39 *cachaco* și 192 *tombo*; GDEA, p. 363c *cachaco*; DRAE, DAMER pentru *cachaco*, DAMER pentru *chancha*, consultate la 19 martie 2018; DSR, p. 151b *cachaco*; DALR 2007, p. 94a *a face albie de porci* și 298 *polițist*; DEX 2009, p. 262a *curcan*, 850b *porc* și 1025a *sticlete*.

desesperen, ~ sea; No grites, ~ sea; No disimulo, ~ sea; No sean cobardes, ~ sea) – Blestemata asta n-o fi dormind niciodată?; fir-ar să fie; Pe naiba; acoperiți-vă licuricii, fir-ar să fie; Zicea blestematul; Zicea ticălosul; A zis blestematul; a zis blestematul; fir-ar să fie; a zis blestematul; blestematul ăla; blestemata aia de lumină; da' zău dacă s-a urnit vreunul; nu-ți mai înfițe dinții, blestemato; dinții ăia ai tăi; pe naiba, Jaguarule; Mitocani nenorociți; din spatele lui, blestemaților; Blestemații!; Fir-ar să fie, a răspuns Alberto; cine știe câte (elipsă) săptămîni; De ce dracu'; Dar din cauza acestui blestemat de colegiu; Fir-ar să fie; blestemata; Și să fiu al dracului dacă am vreun chef; Fir-ar să fie, chemați doctorul; blestemata de cătea; Ești tare; Al dracului de tare; ce dracu'; jur că (elipsă); de unde dracu'; Puțină răbdare, ce naiba; Nu mai striga, animalule; Pe dracu', nu mă prefac; Nu fiți lași, ce dracu'

Adjectivul *maldito*, -a (pervers, cu intenții rele și obiceiuri proaste) este substantivizat și folosit cu sensul de „nenorocit, blestemat, ticălos”. În DAMER atât masculinul *maldito* (extraordinar, persoană bună), cât și femininul *maldita* (PR; termen rural ce se referă la „gât mic” sau „tumoare de dimensiuni mici”) au sensuri diferite. Ca adjectiv, *maldito* înseamnă „nimic” sau „nimeni” în limbajul informal. Locuțiunea interjecțională colocvială *maldita sea* exprimă enervare, supărare. Adjectivul *maldito(a)*, în cele 19 apariții, este tradus literal cu sinonimele depreciative *blestemat* (treisprezece înregistrări) / *ticălos* / (*mitocani*) *nenorocit* / *animal* și prin transpoziție cu expresia (*să fiu*) *al dracului* pentru a evidenția ticăloșenia, răutatea, dar și cât este de incredibil (al dracului de tare). Pentru sintagma *ești tare* se pot folosi *al dracului* sau *dat dracului* pentru a denumi „omul rău, ticălos”. Pentru elipsa din apariția 21 (*cine știe câte*) propun alternativele „blestemat”, „nenorocite”(săptămîni). În celelalte 18 înregistrări, locuțiunea colocvială *maldita sea* a fost tradusă literal, prin transpoziție și schimb de simbol cu imprecățiile vulgare *fir-ar să fie!* (șase apariții), *pe naiba!* (de două ori), *ce naiba!*, *ce dracu'!* (două înregistrări), *de ce/de unde/pe dracu'!* (o singură dată fiecare). În cazul elipsei (nu mă prefac) se putea utiliza imprecăția depreciativă „la naiba/dracu'!”. În loc de *Blestemații!* și *animalule* propunerea mea este „Fir-ar el / fir-ai tu al dracului să fie/fii!”. În cazul elipsei de la apariția 32 (*jur că*) se poate utiliza o imprecăție pentru a păstra sensul textului sursă, precum „la dracu' / ce naiba!”¹¹.

În concluzie, observăm că pentru a putea ajunge la forma finală a unei traduceri este necesară aplicarea mai multor tehnici de traducere sau folosirea de două sau multe tehnici doar pentru un cuvânt, precum și consultarea diverselor dicționare explicative sau de argou. În urma analizei putem afirma că, în majoritatea cazurilor, s-a menținut același registru și în limba română: argou, limbaj colocvial sau informal.

Așadar, putem observa că atunci când traducem este dificil de transpus o realitate culturală într-alta, pentru a putea rămâne fideli cititorului prin redarea sensului și mesajului din textul sursă, dar și autorului pentru a nu denatura sau a altera ceea ce transmite textul său. Munca devine mai dificilă în cazul limbajului licențios, argoului sau a jargonului, deoarece este sunt elemente înrădăcinate cultural și istoric și este greu să redai în traducere aceste elemente, întrucât nu există o echivalență totală de unu la unu. Astfel, traducătorii se folosesc de tot arsenalul limbii țintă pentru a duce la bun sfârșit textul și pentru a reda mesajul autorului: sinonimie semantică, familie sau câmp lexical și toate instrumentele lingvistice și gramaticale, alături de dicționare explicative, de argou, de sinonime, dicționar spaniol-român, dicționar explicativ al limbii spaniole sau de americanisme. După analiza corpusului, se poate

¹¹ DRAE, DAMER, consultate la 13 septembrie 2017; DALI, p. 248a; DSR, p. 569a *maldito*; DEX 2009, 108b *blestemat*, p. 329b *drac*, pp. 390b–391a *fi*, p. 688b *naiba*, p. 707a *nenorocit*; DSLR, p. 710 *mizer* și *mizerabil*, 1124b *ticălos*.

observa faptul că diferențele dintre limba spaniolă peninsulară (standard) și limba spaniolă din America hispanică sunt ilustrate în fiecare pagină a literaturii fostului Imperiul Colonial Spaniol. Se regăsesc cuvinte specifice teritoriului Americii hispanice, denumite *americanismos* (americanisme), dar și cuvinte care au fost folosite cu sensul pe care l-au deprins pe teritoriul de peste ocean, sau sunt specifice doar unei anumite zone sau țări de pe vastul continent central și sud-american.

GLOSAR

- Cachaco:** „I. 1. m. Pe. Miembro del cuerpo de policía. desp. 2. Pe. Militar, persona que profesa la milicia. desp.” (DAMER); „Tombo. – Policía de tránsito o de barrio.” (DJP); „I. AMER Pey Militar, policía: *Si la llamara a esta hora se pondría a gritar y me diría cachaco de porquería.*” (GDEA)
- Chancha:** „I. 1. m. y f. Mx, Gu, Ho, ES, Ni, CR, Pa, Ve, Ec, Pe, Bo, Ch, Py, Ar, Ur; RD, PR, rur. Cerdo, animal mamífero. (Suidae; Sus scropha). pop + cult → espon. ◆ cochi; cuchi; currucho. II. 1. sust/adj. Ni, CR, Pa, Ve, Ec, Pe, Bo, Ar, Ur. Persona desaliñada y sucia. pop + cult → espon ^ desp. 2. m y f. Ho, ES, CR, Ec, Ch. Persona de modales groseros, sin urbanidad. pop + cult → espon ^ desp. 3. sust/adj. Gu, Ho, ES, Ni, CR, Ch. Persona que se caracteriza por su falta de higiene personal o de pulcritud con que realiza sus tareas. pop + cult → espon ^ desp.” (DAMER)
- Joder:** „I. 1. intr. Ho, ES, Ni, CR, Cu, Ve, Ec, Bo, Py, Ar; Co, Ch, Ur, pop. Bromear o hacer burlas. vulg. 2. Ho, ES, Ni, Cu, Ve, Ec, Py, Ar; Ur, pop.; juv. Divertirse, generalmente en una reunión informal. vulg. II. 1. tr. Ho, Ni. Herir o matar una persona a alguien. vulg. 2. Ho. Reprender, regañar o encarcelar a alguien. III. 1. tr. Ho, ES, Ni, Bo; Ch, Ur, espon. Perjudicar a alguien, especialmente en una transacción o negocio. pop + cult → espon. 2. PR. Derrotar una persona a alguien arrolladoramente. vulg; pop + cult → espon.” (DAMER); „I. intr. malson. Practicar el coito. 2. prnl. malson. Aguantarse o fastidiarse. 3. prnl. malson. Estropearse o dañarse. 4. tr. malson. Poseer sexualmente a alguien. 5. tr. malson. Molestar o fastidiar a alguien. U. t. c. intr. 6. tr. malson. Destrozar, arruinar o echar a perder algo. 7. interj. malson. U. para expresar enfado, irritación, asombro, etc.” (DRAE); „s. XIV al XX. Practicar el coito. En una inscripción cristiana de 1332-54 se lee la maldición: *fodido sea. RFE, II-120.* || 2. CHILE y MÉJ. Molestar, fastidiar, jorobar. || *Estar JODIDO.* Andar de mala suerte.—*No JODA.* No moleste.” (EDI)
- Maldita sea:** „I. loc. interj. coloq. U. para expresar enojo.” (DRAE); „COL expresión de gran enfado contra alguien o contra algo cuando no actúa o funciona según planeado: *¡Maldita sea! He vuelto a perder las llaves.*” (GDEA)
- Maldito, -a:** „I. adj. Perverso, de mala intención y dañadas costumbres. 2. adj. Condenado y castigado por la justicia divina. U. t. c. s. 3. adj. De mala calidad, ruin, miserable. *En esta maldita cama se acostó.* 4. adj. Que va contra las normas establecidas, especialmente en el mundo literario y artístico. 5. adj. ponder. coloq. U., ante un nombre con artículo determinado, para expresar la ausencia total de algo. *¡Malditas las ganas que tenía yo de ir a esa reunión!* 6. adj. coloq. Que molesta o desagrada. *Este maldito ruido que me está dejando sordo.*” (DRAE); „I. 1. adj. Pe, pop; Bo, juv; espon. Referido a persona o cosa, excelente, muy buena. II. 1. sust/adj. Cu; adj. PR, rur. Niño vivaracho y pícaro. pop.” (DAMER); „adj. o adv. (*inf.*) Nada o ninguno. *Maldita*

la falta que me hace a mí ese empleo. Con este frío no hay en la calle ni un maldito paseante." (DALI)

Marica: „1. adj. despect. malson. afeminado (|| que se parece a las mujeres). U. m. c. s. m. 2. adj. despect. malson. Dicho de un hombre: Apocado, falto de coraje, pusilánime o medroso. U. m. c. s. m. 3. adj. despect. malson. Dicho de un hombre: homosexual. U. m. c. s. m. U. t. c. insulto.” (DRAE); „I. 1. m. y f. Gu. Persona homosexual. pop ^ desp. a. || **marica**. fórm. Co. juv. Se usa para dirigirse a un amigo o amiga.” (DAMER); „1. (*homos.*) Homosexual. 2. (*inf.*) Hombre afeminado. 3. Hombre flojo, pusilánime o cobarde. 4. Se emplea como insulto afectuoso entre amigos, con el significado de persona mala. *No seas marica y págame de una vez lo que me debes. ¿Sabes, so marica?, te estuve esperando toda la tarde y ni siquiera llamaste.*” (DALI); „I. s/m TAB Hombre homosexual o afeminado. Se usa, a menudo, com insulto: *Tanto aguantar para que lo maten a uno seis maricas sin poder hacer nada. P ext*, se aplica también al hombre miedoso o de poco ánimo, *gen* también como insulto: *¿Será marica! No ha podido aguantar allí ni dos meses.*” (GDEA)

Maricón: „1, adj. despect. malson. marica. U. m. c. s. m. U. t. c. insulto.” (DRAE); „1. (*homos.*) Homosexual. 2. (*inf.*) Hombre afeminado. 3. Persona perversa o de malas intenciones. 4. Insulto fuerte y grave dirigido a un hombre.” (DALI); „s/m VULG TAB AUM de ‘marica’. Hombre homosecual o afeminado. Se usa, a menudo, como insulto, sin tener necesariamente connotaciones sexuales: *Parecéis maricones, todo el día juntos.* Se usa también entre amigos, sin implicar insulto: *Tú sí que lo tienes fácil, maricón.*” (GDEA)

Puto, -a: „1. adj. malson. U. como calificación denigratoria. *Me quedé en la puta calle.* 2. adj. malson. U. c. antifrasis, para ponderar. *Ha vuelto a ganar. ¡Qué puta suerte tiene!* 3. adj. malson. U. para enfatizar la ausencia o la escasez de algo. *No tengo un puto duro.* 4. m. y f. malson. prostituto. 5. m. malson. sodomita (|| que practica la sodomía).” (DRAE); „3. (*inf. pey.*) Persona malvada o malintencionada. 4. (*inf.*) Se emplea con el sentido de maldito o insignificante antepuesto a un sustantivo. *En esta fábrica nunca te dan una puta prima de más. Ni un puto duro tengo para ir de vacaciones.*” (DALI); „I. *adj* 1. VULG Que es despreciable, malo o fastidioso: *Está obsesionado con el puto artículo. Vivimos en este puto clima. En tu puta vida jugaste al fútbol.* 2. Se aplica para enfatizar el matiz despectivo de aquello a lo que califica: *Me he quedado sin un puto duro. No circulaba un puto coche por allí. No le hagan ni puto caso.* 3. FIG Se aplica a la persona astuta o taimada.” (GDEA); „I. 1. *adj.* Gu, Ho, ES, Bo. Referido a persona o cosa, simple. vulg. ◆ mero; puro.” (DAMER)

ABREVIERI

Am – America	C – centru / central(ă)
An – Anzi	Ca – California
And – Andaluzia	Can – Insulele Canare (Canarias)
Ant - Antile	Car – Caraibi
Ar – Argentina	Ch – Chile
Az – Arizona	Co – Columbia
Bo – Bolivia	CR – Costa Rica
Br – Brazilia	Cu – Cuba

E – est
Ec – Ecuador
ES – El Salvador
EU – Statele Unite (Estados Unidos)
Gu – Guatemala
Ho – Honduras
Mad – Madrid
Mi – Michoacán
Mx – Mexic
N – nord
Ni – Nicaragua
NM – Nuevo México
NV – nord-vest
Pa – Panama
Pe – Peru
PR – Puerto Rico
Py – Paraguay
RD – Republica Dominicană
S – sud
SD – Santo Domingo
Ur – Uruguay
V – vest
Ve – Venezuela
Yuc – Peninsula Yucatán

SIGLE

- DAELP – *Diccionario de argot español y lenguaje popular*, primera edición
- DALI – *Diccionario de Argot y del Lenguaje Informal (jergas carcelarias, de la delincuencia, de la mendicidad, del deporte, de la tauromaquia, de la prostitución, sexual, etc. y lenguajes de Alemania y caló o gitano)*
- DALR 2007 – *Dicționar de argou al limbii române*, 2007
- DAMER – *Diccionario de americanismos*, varianta electronică <http://lema.rae.es/damer/>
- DEX 2009 – *Dicționarul explicativ al limbii române*, 2009
- DJP – *Diccionario de Jeringa peruana*, primera edición
- DLR 1939 – *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*, 1939
- DLRLC – *Dicționarul limbii române literare contemporane*, volumul I A–C (1955), volumul al II-lea D–L (1956), volumul al III-lea M–R (1957), volumul al IV-lea S–Z (1957)
- DRAE – *Diccionario de la Real Academia Española*, varianta electronică <http://dle.rae.es/>
- DSLRLC – *Dicționarul de sinonime al limbii române*, 1982
- DSR – *Dicționar spaniol-român*, ediția a II-a, 2010
- EDI – *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX), etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, tomo I letras A–CH y tomo II letras D–M
- GDEA – *Gran diccionario de uso del español actual*, 2001

BIBLIOGRAPHY

Text original / Traducere

1. Vargas Llosa, Mario, *La ciudad y los perros*, octava edición en Biblioteca de Bolsillo, Seix Barral, Barcelona, 1989.
2. Vargas Llosa, Mario, *Orașul și câinii*, traducere din limba spaniolă de Coman Lupu, Humanitas, București, 1992.

Lucrări specifice și generale

1. Enkvist, Inger, *Las técnicas narrativas de Vargas Llosa*, Romanica Gothoburgensia XXXVI, Acta Universitatis Gothoburgensis, Göteborg, 1987.
2. Fernández Moreno, César, *América Latina en su literatura*, séptima edición, Siglo Veintiuno Editores, México D.F., 1980.
3. Fuentes, Carlos, *La nueva novela hispanoamericana*, cuarta edición, Editorial Cuadernos de Joaquín Mortiz, México D. F., 1974.
4. Kristal, Efraín, *Temptation of the world: the novels of Mario Vargas Llosa*, Vanderbilt University Press, Nashville, 1998.
5. Martín, José-Luis, *La narrativa de Vargas Llosa: acercamiento estilístico*, Editorial Gredos, Madrid, 1974.

Dicționare

1. Academia Republicii Populare Romîne, *Dicționarul limbii romîne literare contemporane*, volumul I A–C, volumul al II-lea D–L, volumul al III-lea M–R, volumul al IV-lea S–Z, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, București, 1955–1957.
2. Asociación de Academias de la Lengua Española, *Diccionario de americanismos*, Santillana, Madrid, 2010, varianta electronică <http://lema.rae.es/damer/>.
3. Calciu, Alexandru; Samharadze, Zaira, *Dicționar spaniol-român*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
4. Coteanu, Ion; Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, Editura Enciclopedic Gold, 2009.
5. Degregori, Fedor Larco, *Diccionario de Jeringa peruana*, primera edición, Popular Academia Peruana, Editado por Publicidad Causa, Lima, Perú, 2000.
6. *Diccionario de la Real Academia Española*, Edición del Tricentenario, vigesimotercera edición, 2014, varianta electronică <http://dle.rae.es/>.
7. León, Víctor, *Diccionario de argot español y lenguaje popular*, primera edición, Alianza Editorial, Madrid, 1980.
8. Olivera Bravo, José-Luis, *Diccionario de Argot y del Lenguaje Informal (jergas carcelarias, de la delincuencia, de la mendicidad, del deporte, de la tauromaquia, de la prostitución, sexual, etc. y lenguajes de Alemania y caló o gitano)*, R.P.I de Madrid, Propiedad del autor y de sus editores, Made in SUA, Columbia SC, 26 January 2018, ISBN – 9781520508443.
9. Sánchez, Aquilino (editor), *Gran diccionario de uso del español actual*, Sociedad General Española de Librería, Madrid, 2001.
10. Scriban, August, *Dicționarul limbii românești (etimologii, înțelesuri, exemple citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme)*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună”, Iași, 1939.
11. Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționarul de sinonime al limbii române*, Editura Republicii Socialiste România, București, 1982.
12. Volceanov, George, *Dicționar de argou al limbii române*, Editura Niculescu, București, 2007.

Enciclopedii

1. Alonso, Martín, *Enciclopedia del idioma. Diccionario histórico y moderno de la lengua española (siglos XII al XX), etimológico, tecnológico, regional e hispanoamericano*, tomo I letras A–CH y tomo II letras D–M, Aguilar, Madrid, 1958.

Pagini web

1. <https://www.ethnologue.com/language/spa>, consultat la 20 mai 2017.
2. <http://www.monografias.com/trabajos25/vargas-llosa/vargas-llosa.shtml>, consultat la 02 septembrie 2016.
3. <http://www.lecturalia.com/autor/78/mario-vargas-llosa>, consultat la 02 septembrie 2016.

4. http://www.mundolatino.org/cultura/vargasllosa/vargasllosa_1.html, consultat la 02 septembrie 2016.
5. https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2010/vargas_llosa-bio_sp.html, consultat la 02 septembrie 2016.
6. <https://www.britannica.com/biography/Mario-Vargas-Llosa>, consultat la 02 septembrie 2016.
7. <http://www.mvargasllosa.com/biblio.htm>, consultat la 02 septembrie 2016.